

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: † Andrej Žumer. — Nadaljevalni tečaji za učitelje. — Še enkrat pravni zastopnik učiteljstva. — Paša — poguba duše in dobrih uspehov. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Zaupnica dr. Henrikumu Tumi. — Slovo! — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva. — Splošna navodila v odvracanje jetike.

† Andrej Žumer.

Svojemu bivšemu uredniku, ki je vodil z večšo in spretno roko naš list od l. 1890.—1894., polaga „Učiteljski Tovariš“ na prerani grob nevenljiv venec, spleten iz hvaležnosti, spoštovanja in prijateljstva.

Od vseh, ki so ga poznali поблиže, ki so občevali z njim prijateljski ali službeno, cenjen in ljubljén, je zatisnil dne 28. svečna t. l. oči v nevzdranmo spanje pač s presladko zavestjo v sreču, da je bilo njegovo življenje posvečeno resnemu delu, da je bilo pretkano z bogatimi sadovi, da je sveto služilo sveti domovini. Dolge vrste njegovih stanovskih tovarišev in prijateljev se zgrinjajo ob njegovi gomili, in težko jim je pri sreču, zakaj izgubili so z njim plemenitega svetovalca,

delo ob svojem času. Tuje mu je bilo prehlaščevanje: z imponujočo mirnostjo je hitel za svojim smotrom, z gorečim ognjem v sreču, pošteno in pravično. Koder je hodil, se niso odmikali od njega, vzpota so se razvrščale dolge vrste ljubih znancev in tovarišev, tesno hiteč k njemu po nasvet, po navodilo, po bodrilo. In vedno je bil isti: s pri-

prijatelja in zagovornika, ki je bil v čast učiteljskemu stanu, ki je bil kot steber, okolo katerega se ovije šibka rastlina, da se spne kvišku, tja k luči, ki jo ogreje, okrepi in napoji z zdravimi sokovi.

Bil je učitelj v najlepšem pomenu te besede. Zato je bila vsa njegova dolgoletna, premišljena, na jasnem pojmovanju bistva šolstva zasnovana delavnost koncentrovana v hrepenenju, da se dvigne naše šolstvo po normalnem razvitku do višine, ki mu jo prinese trezno

jaznim usmevom okolo usten, dober v srcu, plemenit v dejanjih, blag v moči, močan v blagosti — tak je bil on, Andrej Žumer!

Skoro bi dejali: dobrota sama. Zato pa je rasla njegova veljava od spodaj gor; dvignil se je izmed nas. A tedaj ni zajezdil divjega vranca, ki bi ga nosili drzni skoki po naših glavah: ljubeče je hodil med nami, srkal navdušenja poživiljajoče moči iz naših tožbá in naporov. Tiho smo sklepali med seboj nerazrušne vezi, navduševali drug drugega in, prepojeni z ideali, hodili na delo, ki je rodilo sadove.

In ker je bil vedno med nami, je tudi poznal vse naše težnje. Bil je krepak del našega telesa, zato pa je vedno želel, da bi nam dajala domača zemlja vsaj toliko redilnih snovi, da bi se mogli posvetiti samo napornemu delu na polju našega šolstva, da ne bi bili žrtve poklica in krivičnih pravnih in materialnih razmer, nego da bi tudi na naše nebo nekoč vzplavalo solnce v toplih plamenih.

Njegovo delovanje ni veljalo samo šoli kot taki, tudi izven nje je delal, žrtvoval čas in denar. Bil je eden izmed ustanovnikov naše stanovske organizacije, ki se je iz skromnih početkov razvila do današnjega ugleda in današnje veljave. Nobena stvar ga ni veselila bolj nego plemenito stremljenje našega naprednega učiteljstva, katerega člana se je imenoval s ponosom, katerega prizadevanja je cenil in po moči podpiral. Bil je naše gore list.

Če pride kdaj doba, da zavladajo nad nami normalne razmere, se je — žal! — ne bo z nami veselil tudi on. Njegovi dnevi so se iztekli; niso se pa izlili brezsledno v peščeni zemlji: tam, kjer so zanikli, stoji nerazrušen sklad njegovih del, neminljiv znak njegove vztrajnosti, najlepši monument, ki si ga je zgradil sam.

Andrej Žumer je bil rojen l. 1847. v Gorjah na Gorenjskem. Življenja luč mu je zagorela tam, kjer mu je tudi ugasnila: v čudovito lepem koščku naše zemlje. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani, kjer je maturiral l. 1869. Z namenom, da se posveti filozofičnim študijam, je odpotoval v Prago. A kakor je moralo že toliko in toliko naših sinov zaradi bede in uboštva opustiti daljno izobrazbo, je moral tudi Žumer iz istega vzroka opustiti študije. V Pragi mu je bil součenec slovenski, prezgodaj zamrli pisatelj M. Tonejec-Samostal, med njegovimi gimnazijskimi tovariši pa je bil tudi sedanji škof ljubljanski.

Prijateljsko občevanje s Tonejcem-Samostalom mu je nemara zbudilo tudi tisto veliko ljubezen do veličastne prirode, ki ga je vezala s tesnimi vezmi zlasti na divno Gorenjsko. A kot pravi pedagog je znal buditi to ljubezen tudi v srcih drugih. Ko mu je bilo lansko leto dano na ponudbo nadzorništvo

ljublanskega šolstva, je bila baš ta ljubezen do njegove ožje domovine eden izmed glavnih vzrokov, da se ni hotel preseliti v Ljubljano. Na krajih, kjer je opravljal od l. 1894. nadzorniški posel, mu je viselo srce z vso vdanostjo. Za napredek gorenjskega šolstva je deloval s svojimi najboljšimi silami. Ustanavljal je nove šole, stare pa je razširjal in izpopolnjeval, in večjega praznika ni bilo zanj, nego kadar je otvoril novo šolo. Takrat je bil ves srečen.

Ko je ostavil univerzo, se je odločil, da postane učitelj. Iz Prage se je preselil v Celovec, kjer je obiskoval en letnik učiteljskega. Po prebitem izpitu je deloval nekaj časa v Waldherrjevem zavodu v Ljubljani, vrhutega je poučeval tudi po nekaterih najboljših ljubljanskih hišah. Kmalu pa je prestopil v javno službovanje ter je bil l. 1873. l. definitivno nameščen ter je učiteljeval na II. mestni šoli v Ljubljani, od koder se je preselil l. 1891. kot vodja in nadučitelj na I. mestno šolo na Praprotnikovo mesto.

Že prej, namreč l. 1882., je bil imenovan c. kr. okr. šol. nadzornikom za kamniški okraj, l. 1888. pa za kranjski okraj. Devet let je tudi zastopal ljubljansko učiteljstvo v c. kr. mestnem šolskem svetu. Ko je bilo l. 1894. reorganizovano okrajno šolsko nadzorništvo na Kranjskem, sta bila Žumru poverjena v nadzorovanje kranjski in radovljiški okraj s sedežem v Kranju.

Za premnoge zasluge ga je odlikoval cesar l. 1895. z zlatim zaslužnim križcem s krono, l. 1901. pa je dobil naslov ravnatelja.

Pokojni Žumer je bil tako kot učitelj kakor kot nadzornik izredno delaven in žilavo vztrajen, a njegova uspešna delavnost je segala tudi na mnogo drugo polje. Dolgo vrsto let je bil predsednik „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“, odbornik „Slovenske Matice“, „Slovenske Šolske Matice“ in dijaške in ljudske kuhinje v Kranju in v Ljubljani, dalje je bil do svoje smrti vseletni predsednik „Učiteljskega konvikta“, ki je v prvi vrsti njegovo delo.

Deloval je pa tudi na pedagoško-literarnem polju. Bil je urednik „Učiteljskega Tovariša“, v družbi s tovarišem Antonom Razingerjem je izdal Abecednik s stenskim podobami, Prvo berilo in slovnico in Prvo nemško slovnico — same knjige, ki so učakale mnogo natiskov in ki so še danes v rabi.

In to delavno življenje je umrlo. Umrlo je značajan mož, ki je bil spričo poštenosti, pravičnosti, dobrohotnosti, zaupanja in plemenitosti tako kot tovariš kakor tudi kot šolski voditelj in nadzornik in kot človek sploh splošno priljubljen ne samo med učiteljstvom, nego tudi med vsemi, ki so ga poznali.

Njegovo upehano, od premnogege dela izžeto življenje je zapadlo smrti. Lep in plemenit značaj je

zasnul prej, preden so bili izvršeni vsi načrti, ki so mu sanjali v duši. Tako je bogat del naših visokih idealov omahnil smrti v naročje, tako se nam je zagrnila zemlja nad njim, ki bi moral biti še dolgo med nami!

In zato nam je tako hudo!

Pa mu bodi velik in božji mir v zemlji domači!

* * *

V ponedeljek popoldne, dne 2. t. m., je bil Žumrov pogrebni izprevod. Kako priljubljen in kako visokospoštovan je bil rajnik, je pokazal njegov velikanski pogreb. Takega pogreba Kranj ni videl od smrti nepozabnega notarja g. Vikt. Globočnika. Že pred določeno uro se je pred hišo žalosti kar trlo izbranega občinstva. Deželni predsednik baron Hein je telegrafično izrekel sorodnikom svoje sožalje. Pre-rano umrlemu so izkazali zadnjo čast: vladni svetnik vitez Kaltenegger in deželni šolski nadzornik Fr. Hubad kot zastopnika deželnega šolskega sveta, šolski svetnik in ravnatelj dr. Junowicz s svojimi profesorji, ravnatelj Fran Levec (zastopnik „Slovenske Matice“) s svojimi profesorji in vadničnimi učitelji, Evgen Lah imenom mestnega šolskega sveta, okrajni komisar Schitnik kot zastopnik radovljiškega, okrajni glavar Al. Pirc pa kot zastopnik kranjskega okrajnega šolskega sveta, domače uradništvo in profesorji polnoštevilno s svojimi predstojniki, nadalje uradništvo iz Ljubljane, Radovljice in Kranjske gore, ljubljanska občinska svetnika Velkavrh in nadinžener Žužek, škofjeloški župan L. Sušnik, kranjski občinski odbor s svojim županom, gorjanski občinski odbor, „Narodna čitalnica v Kranju“ in „Bralno društvo v Gorjah“ korporativno z zastavama, deputacija „Slovenskega bralnega društva v Kranju“ in „Meščanske godbe v Kranju“; zastopniki „Zaveze jugoslovanskih učiteljskih društev“, „Slovenskega učiteljskega društva“, „Učiteljskega Tovariša“, „Učiteljskega konvikta“ in „Slovenske Šolske Matice“, učiteljstvo ljubljansko ter kranjskega in radovljiškega okraja skoro polnoštevilno in posamezniki sosednih okrajev, kranjsko orožništvo, več predsednikov krajnih šolskih svetov in županov iz okolice, mnogo prijateljev in čestilcev od blizu in daleč ter izvenredno število dam. Pogreba se je udeležila korporativno tudi kranjska ljudska in srednješolska mladina pod nadzorstvom svojih učiteljev. Pred krsto je korakal učitelj, noseč na baržunasti blazinici odliko zamrlega — zlati zaslužni križec s krono, ob krsti pa nositelji številnih krasnih vencev. Pri pogrebu je svirala kranjska meščanska godba. Pred hišo je zapel „Čitalniški pevski zbor“ pod vodstvom učitelja g. Rusa, pomnožen z mnogimi učitelji, v srce segajoči F. B. Mendelssohnov „Beati mortui“.

Ko se je razlila velika množica po pokopališču, so spustili rakev v grob. Duhovnik je odmolil zadnje molitve. Zavladal je mir.

Potem je stopil k odprtemu grobu učitelj E. Gangl ter je izpregovoril te besede:

In ni ga več med nami. Zemlja, ki je použila sokove naših velikih in največjih mož, ga je sprejela vase, kjer mu bo sladak in miren počitek. Tu, kjer smrt tajnostno združuje dva svetova, stojimo poleg tihega njegovega počivališča, da se poslovimo od njega, ki nam je bil tako drag in ljub. Tako nam je, kakor da je odpadlo od naših src nekaj svetlega in toplega, nekaj bogatega in dragocenega. Iz naših vrst je stopil mož v najlepšem pomenu te beseda, in težka je praznota, ki jo čutimo, velika je izguba, ki jo bo občutil ta košček naše lepe zemlje, koder je bilo njegovo kraljevstvo.

In kdo ga ni poznal? Vaše sinje gore so ga poznale, poznale so ga vaše zelene planine, ob šumeči Savi ga je dolgo dobo let vodila pot od vasi do vasi, in povsod so govorili, ko so ugledali vljudnega, prijaznega moža: „Gospod nadzornik gre!“

A pred njim ni hodil strah, za njim se niso kresale oči in stiskale pesti. Vzduh, ki je plaval ob njem, je bil napojen ljubezni in prijaznosti, prizanesljivosti in dobrohotnosti. Radostno so se mu odpirala vrata, in srca stanovskih tovarišev so mu hitela naproti. Tako je imel svojo četo, ki je po večjih njegovih navodilih orala rodno zemljo, da so zlati sadovi gnali veselo rast daleč naokrog. Danes ga blagoslovljajo ti sadovi, danes so kot ključi nebeških vrat, ki so se razmaknila na stežaj, da mu v uteho in povračilo trpljenja zakipi naproti neusahljivi vrelec božjega plačila.

Svojega ognjišča pravzaprav ni imel, a vendar je imel dom, kamorkoli je došel. Čuvstvo vdanosti in hvaležnosti naših src se je bočilo nad njim, zato mu je bilo bivanje med nami najljubše. Ni nam bil sodnik in gospod, bil nam je tovariš in prijatelj, ki je cenil in ljubil, ki pa ni znal kaznovati in sovražiti. Zato pa goré naša srca ob tem kraju, kjer mu je omagal korak, kot pokopne sreče sicer, a v lepih plamenih ljubezni in spoštovanja.

V truplu, ki ga objemljejo zemeljske moči, niso samo bivali jasen razum, dozorela premišljenost in strokovnjaška znanost, tamkaj je domovala in snovala njegova zlata duša. Zlati križec, podarjen mu od cesarja, blesteč se na njegovih prsilih, je bil zgolj skromen odmev te zlate duše, živeče v njem.

In zato nam je sedaj, ko ga ni več med nami, težko in hudo, zato nam je tako grenko slovo, ki mu ga kličemo v grob. Nad njegovo gomilo bodo še v naprej vihrali težki časi naporov in bojov, mnogo

vzdihov, mnogo klicev po njem bo zamiralo v tem valovju, a ne zamre nikdar spomin nanj: za vekomaj stoji uvrščen v galeriji tistih slik, ki nam kažejo našega stanu najboljše može!

Pa ostani z mirom in pokojem, prijatelj, ti zlata duša! Tvoje besede so bila našim srcem semena, katerih sadove naj uživa do poznih vekov naše slovensko ljudstvo! Bog bodi s teboj! —

Pevci so zapeli „Nad zvezdami“, in nad Žumrom se je za vedno zagrnil grob!

Nadaljevalni tečaji za učitelje.

Na predlog dež. šol. sveta je ministrstvo dovolilo neko vsoto za nadaljevalne tečaje. Učiteljstvo je samo vneto za večjo naobrazbo in je to že dokazalo z nebrojnimi resolucijami, katere je sklenilo na zborovanjih raznih učit. društev. Kaj je vendar potem vzrok, da je učiteljstvo proti nadaljevalnim tečajem, kakršni se uvedejo pri nas. Misliti bi se utegnulo, da učiteljstvu ni dosti mar za stanovsko naobrazbo. Ne, to ni resnica, kar dokazuje to, da se mnogo učiteljev izraža, da bi se kaj radi udeležili takih tečajev, a pod temi pogoji ne, in to iz principa ne zaradi vzrokov, ki jih navedemo. Mislimo, da bo dobri stvari le koristilo, ako zvedo odločilni faktorji, kako misli in sodi učiteljstvo, izmed katerega bi se bil marsikdo iz zanimanja sam oglasil.

Denar je sveta vladar. Tudi učitelj ga mora imeti in najsi je še tako idealen, zakaj vkljub vsemu napredku sedanjega časa so tudi želodeci učiteljev in njihovih družin ostali tako konservativni in prozaični, da niso zadovoljni, da bi jih polnili samo z ideali. Napolniti jih moramo. Če bi pa v prodajalnici zahtevali kilogram kruha za toliko in toliko idealov — poslali bi po redarja, da nas odvede v opazovalnico na — Studenec. Za udeležnike kurza se je pa določilo za vsakega udeleženika 4 K na dan za hrano, prenočišče in vožnjo. Če pa rokodelce pošlje svojega navadnega delavca izven kraja na delo, mora mu plačati zanj 4—5 K in voznino ter mu dati prenočišče. To je vzrok, ki je povzročil dokaj nevolje med učiteljstvom, katerega se na ta način taksira pod navadno delavstvo. Čudna interpretacija §-a 55! Učiteljstvo je mnenja, da sodijo v take tečaje najprvo oni, ki niso dovršili učiteljskega in ki nimajo izpita učit. sposobnosti. Takih imamo na Kranjskem žalibog preveč. Ti bi bili morali biti kar exoffo komandirani. Glavo smemo postaviti, da ne bodo silili novomeških frančiškanov in enakih ljudi v kurz. Ako smejo ljudje brez vsakih didaktičnih študij poučevati, potem smo mi že toliko naobraženi v didaktiki, da nam ni treba takih kurzov, tako se glasi med učiteljstvom, in to dejstvo je odvrnilo marsikoga, da se ni priglasil, četudi je principijalno za večjo naobrazbo učiteljstva. Dokler bodo šolska oblastva smatrala za primerno, nastavljanje ljudi z dvema razredoma srednje šole za učitelje, je pravo učiteljstvo dosti poučeno v pedagogiki in didaktiki!

„Na Kranjskem se vedno večja pomanjkanje učiteljstva“, slišimo dan za dnevom. Kaj je temu vzrok, to ve že vsakdo, najbolj pa poklicani faktorji. Če je tem faktorjem napredek šole v resnici na srečo, v par letih je temu nedostatku pomagano. Dajte učiteljem kruha, in kmalu jih ne bo primanjkovalo. Če manjka (!) topov, jih brzo vlijo iz §-a 14. Tudi učiteljski kruh se da peči iz §-a 14, le pridenite mu kvasu,

namreč: resnične ljubezni za napredek šolstva! Izkušnja nas uči, da se iz §-a 14 vlivajo lahko topovi, delajo pravi pravcati živi vojaki itd. Učiteljstvo pa ni tako razvajeno, da bi mu ne ugajal kruh, pečen iz tega univerzalnega sredstva.

Ljudem drugih stanov se dovoljujejo v svrhu študij in višje naobrazbe dopusti (n. pr. na štajerskem slovenski kurzi za sodne avskultante, ki se pa nikoli ne bodo naučili slovenščine), učiteljstvo naj se pa pari v najhujši vročini v zadelih sobah, namesto da bi počitnice porabljal za nabiranje novih moči, ki jih potrebuje v šolskem letu. Če hočemo biti že nad vse praktični, bodimo tudi v tem oziru. Poglejmo v prirodo! Tudi drevje bi lahko rodilo od konca oktobra do konca aprila še enkrat. Vendar mu modri stvarnik tega ni določil, ampak je v prirodi uvedel skoro polletne počitnice, in svet vendar še danes stoji. Sad pa, ki se izvabi z umetnostjo in prisiljenostjo v dobi prirodnih počitnic, nima pravega okusa in je svoji pravi vrednosti nasproti silno drag!

Še enkrat pravni zastopnik učiteljstva.

S člankom pod gorenjim naslovom je „Učiteljski Tovariš“ zadel struno, ki je zabrnala v sreih vsega učiteljstva, ki ima le trohico ponosa v sebi. Nešteto in neštetokrat bi bili že posamezni člani potrebovali pravnega zastopnika, in mnogo paragrafov bi se danes drugače tolmačilo, nego se to sedaj godi. Kolikokrat so se teptale pravice posameznikov, kolikokrat pravice vsega stanu, ker smo bili navezani le nase, ker nismo imeli pravnika, ki bi bil oblastvom z juridičnega stališča pojasnil zadeve. Koliko eksistenc je bilo že popolno uničenih, ker si niso upale nastopati, ali pa niso stvari prijele na pravem koncu, da so se v kaki formalni stvari nekoliko zadele ob §. Da, treba nam je pravnega zastopnika, ker se pogosto eden in isti § tolmači tekom leta celo dvakrat drugače. Zato hočemo navesti le en slučaj. Voditelj šole si ne sme dati sam dopusta, (niti preložiti ne sme šolskega dneva, četudi se gre za občni blagor vse dežele, na pr. na narodnogospodarskem polju). Če stori to, mu izreče dotično šolsko oblastvo grajo, lahko najstrožjo grajo. Drugi voditelj pa si kar pred pričetkom šolskega leta da dopust za vse leto, in sicer vsak teden po ves popoldan s tem, da strogo zaukaže podrejenemu učitelju, da ta prevzame v njegovem razredu nekaj ur. Ta učitelj se upre, in sedaj pravi § in z njim tudi c. kr. okrajni šolski svet: Če ne slušaš §-a 26. šolskega in učnega reda in se upiraš voditelju, boš discipliniran, dasi je ta voditelj kršil zakon v svoje zasebne namene. Prvi si ni krajšal pouka, ampak samo preložil ga je in je bil discipliniran, drugi učitelj pa bi bil skoro dobil odlikovanje zato, ker si je dal dopust kar za vse leto naprej na debelo. Roko na srce, čuvaji zakona! Ali ni to v nebo kričeča krivica! To je pa faktum in povedano le s kratkimi besedami, ker mogoče pridemo ob svojem času še na to afero, ki je važna za vesoljno učiteljstvo, in se bo bržkone v kratkem z njo bavilo vse avstrijsko učiteljstvo, ker baje pride celo pred upravno sodišče. Zakaj neki ne rekurira proti taki samovolji, bi kdo ugovarjal. To je lahko rečeno, a težje storjeno. Oglejmo si zgodovino takih rekurzov. Pravil nam je kolega o svojem rekurzu. V nekem odloku mu je bilo rečeno, da lahko v 14 dneh vloži rekurz. Svest si svoje pravice je res v postavnem roku vložil rekurz, in sicer dobro s §§ podprt rekurz.